

Svenska myndigheters roll i standardiseringen

Intervjuer 2008-2009

Innehåll

1.	Nuläget: Myndigheternas deltagande i standardiseringen	4
2.	Historia: Myndigheternas deltagande i standardiseringen	4
3.	Värden med att delta i standardiseringsarbetet	5
4.	Trend: ökar eller minskar myndigheternas engagemang?.....	7
5.	Myndigheternas standardiseringsarbete 2009	9
6.	Myndigheternas krav för ett ökat engagemang	10
7.	Myndigheternas överblick över standardiseringen	12
8.	Myndigheternas regleringsbrev	13
9.	Syn på standardiseringsnätverk i regeringskansliet	14
10.	Myndigheterna och regeringens skrivelse om standardiseringen	16
11.	Myndigheterna om kostnaderna för standarder.....	17
12.	Myndigheterna om standarder på svenska	18
13.	Myndigheternas syn på intresseorganisationers roll	18
14.	Övriga kommentarer från myndigheterna	19
15.	Sammanfattande kommentar.....	20

Om intervjuerna

I regeringsskrivelsen om standardisering (2007/08:140) och i näringsutskottets betänkande om denna (2008/09:NU 6) betonas vikten av att olika intressen balanseras i standardiseringsarbetet. Samtidigt konstateras att generellt är användarnas intressen starkt underrepresenterade. Mot bakgrund av detta uppdrog SSR:S Fullmäktige åt SSR Konsumentråd att formulera en strategi för främjande av användarinflytandet i standardiseringen.

Med användare avses i detta sammanhang t.ex. löntagare, konsumenter, miljöengagerade, funktionshindrade m.fl. kategorier, vars medlemmar är de som i sista hand köper, använder eller eljest utsätts för de material, produkter, system eller tjänster som är föremål för standardiseringen.

Som ett led i strategiarbetet har SSR Konsumentråd låtit intervju ett antal intresseorganisationer, utifrån deras relevans för olika användarintressen.

Ytterst ansvarar emellertid staten genom sina myndigheter för den allmänna välfärden. Det är också genom myndigheterna som staten kan ta aktiv del i såväl den svenska som den europeiska och den internationella standardiseringen. I vad mån så sker har stor betydelse för intressebalansen i de tekniska kommittéerna. SSR Konsumentråd beslöt därför att också låta göra intervjuer med ett antal myndigheter samt med organisationen Sveriges Kommuner och Landsting, SKL.

Syftet med intervjuerna med myndigheterna var bland annat:

- Att kartlägga hur centrala myndigheter arbetar med standardiseringsfrågor i dag.
- Att identifiera vilka problem och hinder som myndigheterna upplever stå i vägen för ett ökat deltagande och inflytande i standardiseringen.
- Att identifiera den faktiska betydelsen av politisk styrning, t.ex. genom myndigheternas regleringsbrev.
- Att identifiera ”best practice” vad gäller politisk styrning av myndigheternas arbete med standardiseringsfrågor samt framgångsfaktorer för myndigheternas engagemang i standardiseringen.

Följande myndigheter intervjuades (intervjupersoner inom parentes):

- **Arbetsmiljöverket** (Barbro Köhler-Krantz, avdelningschef)
- **Boverket** (Nikolaj Tolstoy, enhetschef, bygg och förvaltning)
- **Handisam** (Hans von Axelson, utredare)
- **Kemikalieinspektionen** (Karin Thoran, verksamhetschef)
- **Konsumentverket** (Bertil Elenius, ställföreträdande generaldirektör)
- **Naturvårdsverket** (Lena Callermo, biträdande avdelningschef, miljörättsavdelningen);
- **Socialstyrelsen** (Ulla Gerdin, epidemiologiskt centrum; Michael Soop, tillsynsavdelningen; Lars Asteborg, tillsynsavdelningen)

samt

- **Sveriges Kommuner och Landsting** (Anna Vesterberg, projektledare med ansvar för standardiseringsfrågor, vård och omsorg)

Intervjuundersökningen genomfördes av Westander PR på uppdrag av SSR Konsumentråd. Samtliga intervjupersoner har fått läsa och godkänna sina svar.

1. Nuläget: Myndigheternas deltagande i standardiseringen

Myndigheternas aktuella deltagande i standardiseringen varierar starkt från myndighet till myndighet. De myndigheter som utgör extremerna bland de intervjuade är *Kemikalieinspektionen* (som endast deltar i två standardiseringsprojekt) och *Arbetsmiljöverket* (som deltar i cirka 60 nationella kommittéer, är med i eller bevakar cirka 100 internationella kommittéer samt även besvarar remisser från standardiseringskommittéer man inte deltar i). Däremellan finns det en glidande skala med varierande stort deltagande i standardiseringen.

I genomsnitt deltar de intervjuade myndigheterna i 33 standardiseringsprojekt. Medianvärdet för antal standardiseringsprojekt som myndigheterna deltar i är 16.

Kemikalieinspektionen, som endast deltar i två undergrupper för byggproduktdirektivet samt i SABE-gruppen (SABE står för ”Strategic Advisory Body on the Environment”) förklarar sitt låga engagemang inom standardiseringen på följande sätt:

Kemikalieinspektionen har inte intresse av att delta i det vanliga standardiseringsarbetet med produktstandarder. Kemikalieinspektionens prioriteringar styrs i hög utsträckning av EU-direktiven och den så kallade ”The New Approach från 1986. Kemikalieinspektionen sitter inte med i standardgrupperna utan satsar istället på att direktivtexterna ska bli så bra som möjligt.

Kemikalieinspektionens erfarenhet är att standardiseringsorganisationer inte klarar av det övergripande arbetet. EU-direktiven tar hänsyn till akuta frågor, vilket hanteras av Kemikalieinspektionen.

*Standardiseringsorganisationer känner inte till de långsiktiga riskerna, menar Kemikalieinspektionen. Dessa ska därför ligga i direktiv, vilket är skälet till att Kemikalieinspektionen arbetar med just detta. Den typ av risker som Kemikalieinspektionen arbetar med bör lösas på en övergripande nivå. **Karin Thoran, Kemikalieinspektionen***

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), som deltar i ”i stort sett alla [standardiseringsprojekt] som drivs inom SIS enhet för vård och omsorg”, annonserar i sitt svar en strategisk omorganisation med relevans för deras deltagande i standardiseringen:

*SKL omorganiserar för närvarande sitt arbete med standardisering. Tidigare har SIS fått pengar för att driva tekniska kommittéer. Nu ska landstingen utse en person per landsting som ska delta i ett arbete där SKL kommer att prioritera vilka kommittéer som ska få pengar. SKL kommer att kräva att de tekniska kommittéerna gör budgetar som ska skickas in till SKL. I dessa ska de tekniska kommittéerna beskriva var i processen de befinner sig och vilka behov de har det kommande året. Budgetarna ligger till grund för det beslut som fattas med hjälp av de utsedda företrädarna för landstingen. **Anna Vesterberg, SKL***

För detaljerade listor över myndigheternas deltagande i standardiseringsprojekt, se respektive myndighets svar samt bifogade separata listor.

2. Historia: Myndigheternas deltagande i standardiseringen

Gemensamt för myndigheterna är att de deltar i ungefär samma standardiseringsprojekt i nuläget som de gjort tidigare. Myndigheterna lyfter fram att standardisering är en långsiktig verksamhet och att en färdig standard ofta tar flera år att processa fram.

I den befintliga listan finns olika standardiseringsområden där Naturvårdsverket har varit involverade under en rad år. Inom ramen för dessa områden har Naturvårdsverket deltagit i en rad olika standarder. Mycket är kopplat till arbete med olika direktiv inom EU, t.ex. ramdirektiv för avfall, vatten etc. En del av arbetet handlar om olika mättekniker för miljömätningar. Naturvårdsverket har medverkat i att det ska

*komma in miljökrav i standarder (särskilt för produkter) men har inte gått in i arbetet med enskilda standarder. **Lena Callermo, Naturvårdsverket***

*Ungefär samma som nu. De finns inom hälso- och sjukvårdsområdet inom SIS. **Anna Vesterberg, SKL***

Arbetsmiljöverket har på grund av myndighetens omfattande standardiseringsarbete svårt att kort redogöra för vilka standardiseringsprojekt man deltagit i tidigare.

*Svårt att svara på. Det är enormt många. Standardiseringsmedel har varit en stor del av Arbetsmiljöverkets rörliga medel. **Barbro Köhler-Krantz, Arbetsmiljöverket***

Även Konsumentverket, som arbetat med standardiseringsfrågor sedan 1970-talet, har av naturliga skäl svårt att lista alla de projekt man deltagit i tidigare. Myndigheten lyfter dock fram ytterligare en förklaring till varför man har svårt att redogöra för vilka projekt man deltagit i: flytten till Karlstad och personella förluster i samband med denna.

*Det är svårt att svara på, dels på grund av den stora omfattningen, dels på grund av att den personal som tidigare arbetade med frågorna inte finns kvar på Konsumentverket sedan omlokaliseringen till Karlstad och att det varit svårt att få en kontinuerlig uppdatering. **Bertil Elenius, Konsumentverket***

Några myndigheter lämnade dock konkreta exempel på projekt man deltagit i tidigare:

*Kemikalieinspektionen har deltagit i bl.a. managementstandarder inom ramen för ISO 14025. Kemikalieinspektionen deltog i första hand i den som rörde miljödeklarationer för att se om det gick att få in krav om kemikalier i denna. **Karin Thoran, Kemikalieinspektionen***

*Konsumentverket har dragit sig ur arbetet med post-standardisering och ISO 9000, som de tidigare varit involverade i. Generellt kan man säga att Konsumentverket har dragit sig ur frågor som inte rör säkerhet. **Bertil Elenius, Konsumentverket***

Sammanfattningsvis kan man konstatera att de flesta myndigheter har deltagit i samma standardiseringsprojekt över en lång tidsperiod.

3. Värden med att delta i standardiseringsarbetet

Samtliga myndigheter utom Kemikalieinspektionen ser ett stort värde i att delta i standardiseringsarbetet. Flera myndigheter besvarar frågan "Vilka värden ser ni med att delta i standardiseringen?" med utförliga resonemang. Westander har valt att inte korta ner dessa, utan redovisar dem i stort sett i sin helhet. Anledningen är att vi bedömer att svaren, med sina reservationer och utvecklingar, är centrala för denna strategi och handlingsplan för hur brukarintressena ska främjas i standardiseringen.

Både Konsumentverket och Naturvårdsverket ser deltagande i standardiseringsarbetet som en förutsättning för att de ska kunna fullfölja sina respektive tillsynsansvar.

Deltagande på området produktsäkerhet är en förutsättning för att Konsumentverket ska kunna tillämpa produktsäkerhetslagen. Den bygger på EU direktiv och det är standarder som bygger upp gränsdragningarna när man tillämpar lagen.

*Deltagande i standardiseringsarbetet är en förutsättning för att Konsumentverket ska kunna arbeta som tillsynsmyndighet. Har man ingen koppling till arbetet med standarder är det svårt att tolka standarder när man gör marknadskontroller. Deltagandet bygger kompetens. Det är svårt att känna till dispyter och veta var skiljelinjer går mellan olika länder och parter om man inte deltar. Arbetet ger en fingertoppskänsla. **Bertil Elenius, Konsumentverket***

Naturvårdsverket har ett ansvar för att de krav som lagstiftningen ställer åtföljs och standardisering spelar en viktig roll i genomförandet av detta. Ansvaret för standardiseringsarbetet ligger dock i huvudsak på industrin som ska skapa kostnadseffektivitet etc. När en lagstiftning pekar ut standarder måste industrin anpassa sig till standarder som de kan följa för att få verka på den arenan.

Inom ramen för EU arbetar man med den så kallade "The new approach" där man arbetar mer med ramlagar, standardisering, certifiering och ackreditering. Det innebär ännu mer av systemreglering. I framtiden kommer därför än mer arbete att läggas på att följa dessa. För att tillsynsmyndigheterna ska fungera så måste de kunna arbeta med standarder i tillsynsarbetet. De företag som granskas måste följa befintliga standarder och länsstyrelserna måste därför ha kunskap om relevanta standarder. **Lena Callermo, Naturvårdsverket**

Naturvårdsverket anser dessutom att myndighetens tillsynsansvar även kräver att man engagerar andra sektorsmyndigheter i standardiseringsarbetet:

Dessutom finns det standarder inom mätteknikområdet som rör miljöanalys, där Naturvårdsverket har skäl att engagera sig. Miljöfrågorna ska bevakas i alla sektorer av sektorsmyndigheterna. Naturvårdsverket är pådrivande för att miljökrav ska in i arbetet hos sektorsmyndigheterna, t.ex. Vägverket. Det är viktigt för Naturvårdsverket att påpeka att standarder är ett viktigt instrument i detta arbete och uppmanar därmed andra myndigheter att engagera sig. Det är väldigt sällan som Naturvårdsverket engagerar sig i enskilda produktstandarder. **Lena Callermo, Naturvårdsverket**

Även Arbetsmiljöverket och Boverket ser deltagande i standardiseringen som en självklar del av myndighetens regelarbete.

För Arbetsmiljöverket är standardiseringsarbetet en självklar del av verksamheten eftersom det är en del av regelarbetet, men verket kan naturligtvis inte vara med överallt. Ett viktigt exempel där Arbetsmiljöverket deltar är det nya maskindirektivet som omfattar 600-800 standarder. **Barbro Köhler-Krantz, Arbetsmiljöverket**

Boverket menar att det är oerhört värdefullt för att få till Europaarbetet med eurokoder, harmoniserade standarder och produktstandarder med mera. **Nikolaj Tolstoy, Boverket**

Andra lyfter fram standarders direkta effekter på de värden som myndigheten har att säkra:

Via standarder kan Konsumentverket förbättra produkternas brukarvärde för konsumenterna. Produkterna blir mer användbara och tillgängliga för alla konsumentgrupper. Konsumentverket har satsat relativt hårt på arbetet med bl.a. förpackningar. Arbetet med standarder är den enda systeminriktade insats Konsumentverket kan göra för att underlätta för konsumenter. Det är också det enda område där Konsumentverket har ökat sina insatser. **Bertil Elenius, Konsumentverket**

Medicintekniska produkter ska CE-märkas. Tillverkarna använder standards som underlag för konstruktionen av produkten. Tillsynen återför erfarenheter från anmälningsärenden vilket kan förbättra produktstandarderna vilket förbättrar patientsäkerheten. **Lars Asteborg, Socialstyrelsen**

Det är stora värden, såsom patientsäkerhet och kvalitet. Standardiserade arbetssätt är viktiga, vilket vi kommer att se mer av i framtiden. **Anna Vesterberg, SKL**

Alla [Handisams]uppgifter gagnas av att delta i standardiseringen. Vi har nyligen utarbetat nya värderingar som ligger till grund för verksamheten. Dessa är kundfokus, kreativitet och resultat. Ett strategiskt deltagande i standardiseringen skapar goda förutsättningar att svara upp mot våra kunders behov. Kunderna är regeringen, myndigheter, kommuner och landsting samt företag. Att delta i standardiseringen ger dessutom en utmärkt arena för att samla in och utveckla kunskap inom området tillgänglighetskrav och processer för förändring.

Arbetet med standarder är det bästa sättet för Handisam att lösa uppdraget i myndighetens instruktion att särskilt:

”– inkludera ett barnperspektiv och ett genusperspektiv i verksamhetens alla delar.
 – bidra till kunskapsutveckling genom att initiera forskning, ansvar för informationsinsatser, verka för att utbildningar genomförs och förmedla erfarenheter och goda exempel.
 – stimulera och skapa forum för ökat informationsutbyte...
 – samarbeta med andra myndigheter...”

Vidare är arbetet med standarder ett bra sätt för Handisam att analysera och föreslå åtgärder till regeringen.

Standardiseringsarbetet ger även Handisam goda möjligheter att hitta och knyta de kontakter med relevanta experter inom myndighetens ansvarsområde, som behövs för att de ska kunna peka på vilka åtgärder som krävs i samhället. Vilket i förlängningen lägger grunden för de uppdrag som Handisam rekommenderar att regeringen ska lägga på andra myndigheter. **Hans von Axelson, Handisam**

Två intervjuade representanter för Socialstyrelsen lyfter fram den information som deltagande i standardiseringsprojekt för med sig som ett värde i sig:

*Information om pågående arbete och om arbetssättet. **Michael Soop, Socialstyrelsen***

*Information om pågående standardiseringsarbeten. **Ulla Gerdin, Socialstyrelsen***

Kemikalieinspektionen avviker från övriga myndigheter och ser endast ett litet värde med att delta i standardiseringen, men lyfter samtidigt fram värdet med managementstandarder samt mät- och provtagningsstandarder.

Kemikalieinspektionen vill i första hand påminna om kemikalieriskerna i arbetet. Det är ett segt arbete och Kemikalieinspektionen vet inte om det har gett så mycket värde och lägger därför mycket lite kraft på produktstandarder. Kemikalieinspektionen vill arbeta för att utveckla regler.

*Managementstandarder är bra, likaså mät- och provningsstandarder där Kemikalieinspektionen har haft ett litet engagemang tidigare. **Karin Thoran, Kemikalieinspektionen***

4. Trend: ökar eller minskar myndigheternas engagemang?

Det är svårt att se något mönster eller någon trend vad gäller frågan om myndigheternas engagemang i standardiseringsarbetet (mätt i antal projekt, aktiva personer, pengar). Två myndigheter har ökat sitt engagemang, fyra myndigheter svarar att engagemanget är relativt oförändrat och två har minskat sitt engagemang. Noteras bör dock att det är de två myndigheter som haft störst engagemang som uppger att de minskat sitt engagemang. De uppger dessutom båda att minskningen är avsevärd.

- **Ökar:** Handisam, Sveriges Kommuner och Landsting
- **Oförändrat:** Boverket, Kemikalieinspektionen, Naturvårdsverket, Socialstyrelsen
- **Minskar:** Arbetsmiljöverket, Konsumentverket

Handisam och SKL förklarar varför deras engagemang ökat på följande sätt:

*Se tidigare svar, men också på grund av att det finns ett globalt tryck i frågor som rör tillgänglighet och användbarhet. **Hans von Axelson, Handisam***

*Det kommer fler standarder som styr hälso- och sjukvården. Dessutom ökar behovet av att hitta gemensamma arbetssätt samt att hitta säkra lösningar. IT-utvecklingen blir en stor del i hälso- och sjukvården och därför måste dessa standardiseras så att det finns säkra lösningar i systemet. **Anna Vesterberg, SKL***

De som angett att engagemanget är relativt oförändrat skiljer sig åt sinsemellan. Boverket och Kemikalieinspektionen anger inga som helst förändringar, vilket de förklarar på följande sätt:

*Boverket har inte råd och tid att öka även om det skulle behövas. Boverket får inga extra pengar för detta i regleringsbrevet. **Nikolaj Tolstoy, Boverket***

Kemikalieinspektionens (KemI) arbete ligger på en oförändrat låg nivå och uppskattas till cirka 15 dagar/år samt cirka 44 000 kronor.

KemI kommer inte att arbeta mer med standarder de kommande åren, delvis på grund av att de kommer att behöva säga upp personer. KemI vill i första hand arbeta med regelnivån, men anser dock att det är intressant att arbeta med standarder på en mer övergripande nivå, bland annat inom ramen för Strategic Advisory Board on Environment.

*KemI menar dock att standardisering är viktigt och att det kan vara intressant att vara med i diskussionen i vissa fall. **Karin Thoran, Kemikalieinspektionen***

Socialstyrelsen anger att deltagandet är oförändrat, med ett undantag där det ökat:

*Deltagandet har ökat i projekt som rör den Nationella IT-strategins genomförande. **Ulla Gerdin, Socialstyrelsen***

Naturvårdsverket uppger att engagemanget varit oförändrat de senaste två-tre åren, men att de i relation till ännu tidigare minskat sitt engagemang, vilket de förklarar på följande sätt:

Det har mycket att göra med verkets roll. Naturvårdsverket var tidigare engagerat i tekniska frågor och har i dag inte längre den rollen. Den sammanhållna miljölagstiftningen gör att rollen har ändrats. Naturvårdsverket har fått en större uppgift och kan inte längre engagera sig på samma tekniska nivå. Andra myndigheter och organisationer gör detta arbete idag.

*Förändringen speglar förändringen i Naturvårdsverkets roll och inte nödvändigtvis enbart gällande standarder. **Lena Callermo, Naturvårdsverket***

De två myndigheter som engagerat sig mest i standardiseringen uppger båda att de minskat sitt engagemang kraftigt, vilket de förklarar så här:

Konsumentverkets arbete med standarder har minskat de senaste åren till följd av omlokaliseringen. Konsumentverket har gått från 172 till 98 personer. Säkerhetsområdet har inte minskat i samma omfattning som helheten inom Konsumentverket.

Arbetet vid Konsumentverket har därför påverkats negativt även om det inte är en dramatisk minskning. Konsumentverket följer därför numera en del frågor mera extensivt.

Det finns en risk för att Konsumentverket behöver dra ner på arbetet ännu mer. Dels på grund av de politiska besluten om lokalisering. Det är svårare att delta i standardiseringsarbetet när Konsumentverket ligger i Karlstad. Det är både dyrare och besvärligare att göra internationella resor från Karlstad. Resorna sliter mer på personalen och arbetet tar mycket mera tid. Ska Konsumentverket ha lika mycket personresurser för standardiseringsarbetet i de olika grupperna måste de dra ner på deltagandet.

*Konsumentverket har minskat sitt deltagande med ungefär 30 procent sedan omlokaliseringen. Inom området lätt öppningsbara förpackningar har de dock utökat arbetet. Konsumentverket har finansierat förarbeten och har via Stig Håkansson fått igång det som en egen arbetsgrupp i förpackningsstandardiseringen. **Bertil Elenius, Konsumentverket***

Arbetsmiljöverkets engagemang i standardiseringsfrågor har minskat de senaste åren på grund av kraftiga budgetnedskärningar.

*2004 betalade Arbetsmiljöverket in cirka 2,5 miljoner till SIS.
2007 betalade Arbetsmiljöverket in cirka 1 miljon till SIS.*

2006 deltog Arbetsmiljöverket i 107 nationella kommittéer.
2007 deltog Arbetsmiljöverket i cirka 50 nationella kommittéer.

Vidare menar Arbetsmiljöverket att det vore bra med en bättre balans i standardiseringskommittéernas sammansättning. Arbetsmiljöverket menar att tillverkarna alltför ofta saknas i arbetet. Det kan få till följd att tillverkare försöker påverka genomförandet av en standard i ett sent skede när de upptäcker att deras produkt inte lever upp till kraven. Detta leder till onödiga förseningar i standardiseringsprocessen. Det vore bättre om tillverkare var med redan från början så att de inte utvecklar produkter som inte kan godkännas. Kommittéerna får inte bli alltför myndighetsdominerade. Idag företräder myndigheterna i hög utsträckning brukarintressena, men det vore bra med ett ökat engagemang i standardiseringsfrågorna från brukarna också, menar Arbetsmiljöverket. **Barbro Köhler-Krantz, Arbetsmiljöverket**

5. Myndigheternas standardiseringsarbete 2009

Intervjuerna genomfördes under november-december 2008 och tidigt in på året 2009. På frågan ”Avser myndigheten att under det kommande året öka eller minska sitt engagemang i standardiseringen?” gav myndigheterna olika svar. Inte heller här går det att urskilja ett mönster eller en generell trend. Ingen av myndigheterna uppgav dock att engagemanget ska minska. Fyra myndigheter uppger att engagemanget kommer att vara oförändrat, två är osäkra på svaret.

- **Ökar:** Arbetsmiljöverket, Handisam, Sveriges Kommuner och Landsting
- **Oförändrat:** Boverket, Kemikalieinspektionen, Naturvårdsverket
- **Vet inte/osäkert:** Konsumentverket, Socialstyrelsen

Arbetsmiljöverket lämnar följande förklaring till sitt ökade engagemang:

*I regleringsbrevet för 2009 kommer Arbetsmiljöverket att få extra medel (ca 10 miljoner) som ska gå till marknadskontroll och standardisering. Arbetsmiljöverket kommer då att återigen bygga upp verksamheten på standardiseringsområdet. Medlen kommer att gå till nyrekrytering, kompetensutveckling och deltagande i standardiseringskommittéer. **Barbro Köhler-Krantz, Arbetsmiljöverket***

Den representant för Handisam som intervjuades villkorar deras ökning:

*Jag är inte på ledningsnivå, men har haft ett samordnande ansvar i frågor om standardisering. Om jag lyckas sälja in nyttan och rollfördelningen med den nya ombudsmannen blir lyckosam, talar mycket för att engagemanget ökar. **Hans von Axelson, Handisam***

Naturvårdsverkets engagemang är oförändrat, men skiftar fokus från detalj- till systemnivå.

*Naturvårdsverket ser att engagemanget kommer att vara ungefär detsamma som tidigare år. Det sker små förändringar varje år. Trenden har varit att Naturvårdsverket har gått till att arbeta mera på systemnivå och mindre på detaljnivå. **Lena Callermo, Naturvårdsverket***

Konsumentverket kopplar deras svårighet att besvara frågan till otydligt politiskt ledarskap:

Vet faktiskt inte. Från den politiska ledningen har signalerats att de vill ha ökad marknadskontroll (säkerhet) och i Konsumentverkets budgetdialog tog Konsumentverket själva upp frågan om vi ska öka satsningen på säkerhet på bekostnad av standardisering? Dock utan att få ett klart svar.

Regeringen skriver att det är viktigt med ett brukarintresse i standardiseringen, men den politiska ledningen verkar osäker på hur den ska hantera frågan. Konsumentverket har av egen kraft säkerställt att ett uppdrag ges i nästa regleringsbrev. Konsumentverket ska se över sitt deltagande i standardisering i ett

uppdrag som ska rapporteras senast 1/6. I uppdraget ingår att redovisa i vilka grupper verket deltar, effekten av detta deltagande samt att presentera en strategi för myndighetens standardiseringsarbete.

Bertil Elenius, Konsumentverket

De representanter för Socialstyrelsen som intervjuades svarade alla olika: en trodde på oförändrat engagemang, en på ett ökat engagemang och en uppgav att det är ”svårt att säga”.

6. Myndigheternas krav för ett ökat engagemang

Myndigheternas svar på frågan ”Vad krävs för att ni ska vilja/kunna öka ert engagemang i standardiseringen?” varierar. Endast en myndighet, Kemikalieinspektionen, är inte intresserad av att öka engagemanget i standardiseringen. Fem generella kravkategorier kan urskönjas:

- **Ökade resurser (ekonomiska och personella)**
Arbetsmiljöverket, Boverket, Handisam, Naturvårdsverket, Socialstyrelsen
- **Tydligare politisk styrning/tydligare mandat från regeringen**
Konsumentverket, Naturvårdsverket, Socialstyrelsen, SKL
- **Ökad medvetenhet internt inom myndigheten**
Handisam
- **Krav från EU eller sektorsmyndighet**
Socialstyrelsen
- **Behov/sakskäl**
Socialstyrelsen

Fem myndigheter lyfter fram resursfrågan, exempelvis Arbetsmiljöverket och Boverket:

*Arbetsmiljöverket behöver i första hand resurser för att delta i standardiseringskommittéer och för att rekrytera kompetent personal. **Barbro Köhler-Krantz, Arbetsmiljöverket***

*Boverket behöver mer anslag, fler medarbetare, mindre tk-avgifter samt billigare resor. **Nikolaj Tolstoy, Boverket***

Fyra myndigheter efterfrågar en tydligare politisk styrning från regeringen, t.ex. Konsumentverket, Naturvårdsverket och Sveriges Kommuner och landsting:

Konsumentverket behöver en tydlig politisk signal från regeringen. Den nuvarande beställningen är marknadskontroll och tillsyn, men manöverutrymmet är begränsat. Även om Konsumentverket vill arbeta mer med standardisering så är det inte möjligt just nu. Konsumentverket har sett nyttan av standardiseringsarbetet och vill tillbaka till den tidigare nivån på deltagande.

*Konsumentverket behöver ett tydligare mandat. I instruktionen står endast att Konsumentverket är ansvariga för tillsyn av produktsäkerhetslagen. Det finns några allmänna formuleringar om att föra in konsumentintresset i andra myndigheters områden, men det är väldigt få myndigheter som direkt berörs av Konsumentverkets arbete. **Bertil Elenius, Konsumentverket***

*Får Naturvårdsverket en mer utpekad roll/instruktion från regeringen kan myndigheten öka engagemanget. Får Naturvårdsverket mer resurser kan och kommer man att vilja öka engagemanget på systemnivå. Naturvårdsverket önskar tydliga instruktioner, dock inte på detaljnivå. **Lena Callermo, Naturvårdsverket***

SKL vill att regeringen ska bli mera aktiv i standardiseringsarbetet. De måste sätta ner foten och tala om vad de vill. Standardisering handlar ofta om nationella beslut. Regeringen pratar t.ex. om en oberoende granskningsmyndighet (Socialstyrelsen). Ska man kunna granska måste man ha något att utgå från (t.ex. en standard) som en utgångspunkt för granskningen. Annars riskerar individuella tolkningar att ligga till grund för besluten. Det handlar både om en rättsäkerhets- och en kvalitetsfråga.

SKL vill inte se standardisering på t.ex. organisering. Ett exempel på ett område där det inte är bra är standardisering av äldreboenden. Österrike och Tyskland har nyligen öppnat för detta där de talar om minsta antal personer etc. Denna typ av standarder leder lätt fel.

*SKL menar att standardisering bör vara en del av den nationella IT-strategin för vård och omsorg. För att få en IT-strategi värd namnet bör det finnas en naturlig koppling till standardiseringsarbetet. Det betyder visserligen att den nationella IT-strategin blir stor, men det finns flera olika delar i strategin där standardisering kan komma in. **Anna Vesterberg, SKL***

Handisam avvek från de övriga och lyfte fram ökad medvetenhet kring standardiseringens betydelse, utöver resursfrågan som denne kopplade till SSR Konsumentråd.

Om jag pratar med organisationens öra, krävs det en ökad medvetenhet kring standardiseringens betydelse för genomslag i våra frågor. Ibland kan jag känna mig ensam med nyvunna insikter som jag fått i arbetet. Det är inte lätt att sälja in.

*Handisams roll inom SSR är i första hand att få med ett handikapperspektiv i standardiseringsfrågorna. Det vore därför bra om SSR Konsumentråd kunde få ett större statsbidrag för att därigenom kunna arbeta närmare Handisam i detta viktiga arbete. **Hans von Axelson, Handisam***

I svaren från Socialstyrelsen lyfts ytterligare faktorer fram – nya krav från EU eller sektorsmyndigheten samt att det (utöver utökade resurser) finns ett tydligt sakskäl/behov:

*Nya krav från EU direktiv/sektorsmyndigheten. **Lars Asteborg, Socialstyrelsen***

*Att det finns sakskäl, dvs. projekt som rör styrelsens ansvarsområde och tilldelas resurser. **Michael Soop, Socialstyrelsen***

*Att det finns ett tydligt behov av en standard och ett utpekat förvaltningsansvar. **Ulla Gerdin Socialstyrelsen***

Mest avvek dock Kemikalieinspektionens svar från de övriga:

*Kemikalieinspektionen menar att myndighetens tid inte används bäst inom standardiseringsområdet. Kemikalieinspektionen ser vikten av standarder inom bl.a. mätmetoder, men har inte kompetens på detaljnivå inom området. Vidare menar Kemikalieinspektionen att man inte kan standardisera farlighet i ämnen. **Karin Thoran, Kemikalieinspektionen***

7. Myndigheternas överblick över standardiseringen

I regeringens skrivelse ”Standardiseringens betydelse i en globaliserad värld” kan man läsa följande:

Myndigheter och andra offentliga organ kan delta i och bidra till finansieringen av standardiseringsarbete och ha överblick över det standardiseringsarbete som pågår inom respektive ansvarsområde. Regeringen överväger en tydlig markering i styrinstrumenten för myndigheterna. Det bör beaktas i sammanhanget att ökad användning av standarder även är en regelförenklingsfråga.

Citatet ovan lästes upp varpå följande tre frågor ställdes till myndigheterna:

- (a) Hur bevakar [myndigheten] utvecklingen av standarder inom det egna verksamhetsområdet?
- (b) Bedömer du att [myndigheten] har överblick över det standardiseringsarbete som pågår inom myndighetens ansvarsområde?
- (c) Vore det positivt eller negativt med en tydligare markering från regeringen i styrinstrumenten för myndigheterna och i så fall varför?

Samtliga intervjuade myndigheter utom Kemikalieinspektionen bedriver en aktiv omvärldsbevakning av utvecklingen av standarder inom det egna verksamhetsområdet. Merparten sköter denna genom att delta i standardiseringsprojekt (bland annat Handisam, Naturvårdsverket, Socialstyrelsen), men flera får även hjälp med omvärldsbevakning från SIS, Swedish Standards Institute. Boverket är den enda myndighet som även uppger att man ger ut en egen skrift över harmoniserade standarder – det vill säga aktivt sprider den kunskap man byggt upp via sin omvärldsbevakning.

Konsumentverket kommenterar att det ”är relativt tufft” att sköta omvärldsbevakningen.

Konsumentverket följer arbetet så gott det går inom de 40-45 områden som de ansvarar för, vilket är relativt tufft. Med tanke på den begränsade kapacitet som myndigheten har är det en hyfsad bevakning. Konsumentverket har dock en bra överblick och har nära kontakt med SIS m.fl. vilket underlättar arbetet.
Bertil Elenius, Konsumentverket

En organisation som tar hjälp av SIS är Sveriges Kommuner och Landsting:

Inom vård och omsorg arbetar SKL tillsammans med SIS och ITS. SIS har haft ett omvärldsbevakningsuppdrag och detta har SKL använt sig av. (...) Det finns dessutom en egen enhet på SKL som arbetar med EU-frågor och där finns bevakning av CEN standarder. **Anna Vesterberg, SKL**

På Arbetsmiljöverket ligger ansvaret för omvärldsbevakning på varje individuell expert.

Bevakning ingår i arbetet som expert på Arbetsmiljöverket. Experterna har kompetens på sina sakområden kombinerat med arbetsmiljökunskap. Det ligger i varje experts ansvar att följa utvecklingen av regler i Sverige och EU. **Barbro Köhler-Krantz, Arbetsmiljöverket**

På Naturvårdsverket är omvärldsbevakningen omfattande och där genomför man en organisationsförändring för att bättre kunna sköta denna.

Naturvårdsverket bedriver mycket eget arbete som rör standarder inom EU-området och framtagande av regler. Det betyder t.ex. deltagande i tekniska kommittéer. Därutöver spelar standarder stor roll i miljöövervakningsarbetet och efterbehandlingsarbetet (för vilket myndigheten har ett stort sakanslag om 500 MKR). Dessutom bedrivs arbete tillsammans med andra myndigheter där standardisering är en levande fråga inom ramen för det ordinarie arbetet.

På Naturvårdsverket kommer man att genomföra en intern samordning av arbetet med standardisering och ansvaret övergår från årsskiftet till Avdelningen för internt stöd och samordning. (...) Naturvårds-

verket kommer att behöva bedriva ett mer systemövergripande arbete inom ramen för EU:s arbete med den så kallade "New Approach" vilket kräver en bättre översyn. **Lena Callermo, Naturvårdsverket**

Samtliga myndigheter bedömer att de har överblick över det standardiseringsarbete som pågår inom respektive myndighets ansvarsområde, med undantag av Kemikalieinspektionen som uppger att man "försöker".

Kemikalieinspektionen försöker att ha överblick över vilka områden som man periodvis kan behöva gå in för att tillföra sitt synsätt. Kemikalieinspektionen har svårt att betala sig in för att få tyngd, men menar att det finns poänger med att tillföra den politiska dimensionen. Kemikalieinspektionens område bedöms i lagstiftningen och hamnar därmed på regelnivå. **Karin Thoran, Kemikalieinspektionen**

Majoriteten av myndigheterna tycker att det vore positivt med en tydligare markering från regeringen i styrinstrumenten för myndigheterna. Bland de som är positiva poängterar flera att denna bör kombineras med ökad finansiering. Socialstyrelsen och Kemikalieinspektionen tycker att det vore negativt och Naturvårdsverket svarar "både och".

Naturvårdsverket ser gärna en tydligt utpekad roll med mål om vad de ska åstadkomma. Naturvårdsverket tar gärna en övergripande roll på miljöområdet. Naturvårdsverket ska säkerställa att miljöfrågorna bevakas i alla områden och ser inget behov av särskilda befogenheter. Däremot kan det vara bra om det står i andra myndigheters instruktioner att de ska verka för bra miljöval. **Lena Callermo, Naturvårdsverket**

Socialstyrelsen och Kemikalieinspektionen är mer skeptiska:

Negativt. Socialstyrelsens huvuduppgifter ligger inom den s.k. tredje pelaren och berörs därför inte primärt av standardiseringsarbetet på harmoniserade och mandaterade områden. Detta bör beaktas i styrinstrumenten. **Michael Soop, Socialstyrelsen**

Förutsättningen är att det finns ett behov av standardisering inom ett område. Socialstyrelsen har alltför många standarder som inte har något direkt användningsområde. **Ulla Gerdin, Socialstyrelsen**

Regeringen har vart inne på att ge Kemikalieinspektionen en sådan skrivning, men det blev ingenting av det. Kemikalieinspektionen är skeptisk till att standarder är ett effektivt utnyttjande av resurserna och tycker att regelutveckling är viktigare. **Karin Thoran, Kemikalieinspektionen**

Noteras bör dock att de negativa rösterna utgör en klar minoritet.

8. Myndigheternas regleringsbrev

Instruktioner och regleringsbrev är de två mest centrala styrdokument som regeringen ger till myndigheterna. Instruktionen är en förordning där regeringen definierar myndighetens arbetsuppgifter, organisation, arbetssätt och ansvarsområde. Denna är mer övergripande och förändras mycket lite över tid. Regleringsbrevet kan justeras flera gånger per år, följer budgetåret och anger beviljade anslag och mål.

För drygt ett år sedan lade Sten Heckscher, hovrättspresident i Svea hovrätt, fram utredningen "Att styra staten" (SOU 2007: 75). Heckscher liknar i denna "det årliga arbetet med regleringsbrev vid en guanoprocess, där lager läggs på lager och särintressen lätt gör sig gällande."¹

I flera av de intervjuer som genomfördes med olika myndigheter lyftes fram att den syn på hur staten bör styras som förs fram i Heckschers utredning nu får sitt genomslag. Detta skulle i praktiken

¹ Se <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/91518>

innebära att större fokus läggs på myndighetens instruktion samt på ”informella” diskussioner mellan departementets politiska ledning och myndighetsledningarna.

Alla mål och grenar försvinner troligtvis i regleringsbrevet för 2009. Det ena som kommer att röra standardisering är att Konsumentverket får det nya uppdraget att ta fram en strategi. Det andra är att Konsumentverket förhoppningsvis även fortsättningsvis får ett anslag på 1,5 miljoner för att finansiera sekretariatet hos SIS så att man kan säkerställa att det finns ett sekretariat som ser till konsumentintresset. Bertil Elenius, Konsumentverket

I samband med intervjuerna lästes respektive myndighets regleringsbrevs då aktuella skrivelse om standardisering upp och följdes av frågan om denna överensstämde med myndighetens faktiska arbete med standardiseringsfrågor. I de fall där standardisering över huvud taget inte nämns i myndighetens regleringsbrev för 2008 ställdes frågan om det stämde att myndigheten inte arbetade med standardiseringsfrågor.

Fyra myndigheter uppger att det inte stämmer att de inte arbetar med standardiseringsfrågor, trots att regleringsbrevet för 2008 helt saknar skrivningar om standardisering. Dessa är: Handisam, Kemikalieinspektionen, Naturvårdsverket och Socialstyrelsen. Att regleringsbreven ger en felaktig bild ser de inte som ett problem.

Tydlighet är bra och i de fall där riksdag eller regeringen har en tydlig avsikt med standardisering bör det göras i instruktionen till de myndigheter man avser ska arbeta med det. Lena Callermo, Naturvårdsverket

Ögonen är på väg att öppnas om betydelsen av standardiseringen och det fanns med i vår insatslista. Hans von Axelson, Handisam

Endast Arbetsmiljöverket och Boverket svarar att skrivningarna i deras regleringsbrev i stort sett stämmer. Sammantaget ges en tydlig bild av att regleringsbreven, den mer detaljerade politiska styrningen av myndigheterna, inte säger mycket om myndigheternas faktiska arbete med standardiseringsfrågor. Samtliga myndigheter är dessutom tveksamma eller negativa till att införa en generell skrivelse om standardisering i regleringsbreven.

9. Syn på standardiseringsnätverk i regeringskansliet

I regeringens nya skrivelse om standardisering kan man även läsa följande:

När det gäller arbetsformer finns ett behov av nätverk för olika sektorsfrågor. Dessa nätverk måste kompletteras med övergripande samarbete i Regeringskansliet med deltagande av representanter för de olika departementen. Kontakter mellan det övergripande nätverket och standardiseringens huvudmän i näringslivet, liksom med frivilligorganisationer och andra aktörer är nödvändigt. Regeringen överväger att skapa en fastare struktur för samordningen av standardiseringen.

Citatet ovan lästes upp varpå följande två frågor ställdes till myndigheterna:

- (a) Vilka strategiska frågor anser du att Sverige bör satsa på i dessa nätverk?
- (b) Är du själv, eller någon annan från [myndigheten], intresserad av att delta i ett sådant nätverk?

På den första frågan gav myndigheterna högst varierande svar. Mer än en myndighet var även skeptisk till att ge ett sådant nätverk ett otydligt övergripande mandat.

Det är bra att arbeta i nätverk med myndigheter, men det är svårt att prata om standardisering på en generell nivå. Barbro Köhler-Krantz, Arbetsmiljöverket

Att Sverige aktivt deltar i CEN:s arbete är viktigt för att få användning av svensk teknikkunskap. Exempel på strategiska sekretariat är energisekretariaten i CEN och ISO samt till exempel att arbeta för att få ut den svenska ljudstandard. **Nikolaj Tolstoy, Boverket**

Ekonomiskt och socialt hållbar utveckling som innefattar kravställande kring användbarhet och tillgänglighet för att möjliggöra deltagande för alla oavsett funktionsförmåga. **Hans von Axelson, Handisam**

Kemikalieinspektionen vill i så fall att ett nätverk ska arbeta för att få in kemikaliefrågorna i standardiseringsarbetet. I SABE-gruppen, som Kemikalieinspektionen deltar i, diskuteras tvåfrågor kring miljöaspekter och kemikalieaspekter på standarder. Den typen av grupper vore bra att delta i. En övergripande grupp riskerar att få ett otydligt mandat. **Karin Thoran, Kemikalieinspektionen**

Produktsäkerhetsområdet måste drivas. Konsumentverket menar att standardiseringsarbetet, på samma sätt som forskningen, till del är en fråga om utveckling av det svenska näringslivet. Genom att delta i standardiseringsarbetet har man en chans att ligga ett steg före. De mindre företagen har mycket svårt att hantera det.

På samma sätt som kvalitetsarbete var en fråga om utveckling av näringslivet för 20 år sedan är standardiseringsarbete mycket viktigt idag. Länder som Kina, Indien, Korea och Japan satsar mycket på detta just nu och om Sverige inte är med kommer vi att hamna på efterkälken. Vi kommer inte att få den skjuts som behövs om vi inte deltar. Standardisering driver utveckling. **Bertil Elenius, Konsumentverket**

Det borde vara fokus på genomförande av direktiv! **Lena Callermo, Naturvårdsverket**

I första hand vill SKL satsa på IT-frågor. SKL har svårt att få med privata aktörer i hälso- och sjukvårdens informatikstandardisering. Det är olyckligt att de privata aktörerna inte vill vara med. SKL menar att många av företagen är motståndare till standardisering, eftersom det är dyrt. Mycket av arbetet sker på en europeisk nivå. Vilket driver på kostnaderna. **Anna Vesterberg, SKL**

Att förklara och tydliggöra gränsen mellan EU gemensamma regelverk och regler som ligger under den tredje pelaren, och klargöra olika typer av standarders juridiska status.

Att skapa en gemensam terminologi (bl.a. standardisering, certifiering, ackreditering) med definitioner som är kompatibla med omvärldens. **Michael Soop, Socialstyrelsen**

Enhetliga begrepp och termer i alla standarder, samordning mellan olika fackområden så att man inte uppfinnar (standardiserar) hjulen olika, förvaltning av standarder och en mer tidsenlig organisation av standardiseringsorganisationen och dess finansiering. **Ulla Gerdin, Socialstyrelsen**

En överväldigande majoritet av respondenterna svarar ja på frågan om de själva eller någon annan från myndigheten är intresserad av att delta i ett sådant nätverk som beskrivs i regeringsskrivelsen ovan. Flera tar upp konkreta frågor kring nätverkens innehåll.

Arbetsmiljöverket deltar i ett nordiskt samarbete där man tillsammans kan arbeta för att bli starkare. Det är svårt att prata om standardisering i stort. Den bästa effekten nås när experterna som arbetar med standarderna får träffas för att arbeta och prata. När chefer träffas kommer man oftast inte så långt. Det handlar om att bli så konkret som möjligt.

Ska man ha ett nätverk måste det ha tydliga mål. T.ex. att satsa på standardisering. Då kan det vara intressant. Arbetsmiljöverket skulle bland annat kunna diskutera vilka som ska vara med i vilka kommittéer. Arbetet måste vara specifikt och konkret. **Barbro Köhler-Krantz, Arbetsmiljöverket**

Ja eller blivande divisionschefen Martin Storm (1 feb 2009). **Nikolaj Tolstoy, Boverket**

O ja. Det finns ett behov av att samla kraft. Sverige är ett litet land. Konsumentverket deltar redan i ett marknadskontrollråd inom Swedac. Ett nätverk måste dock ha en tydlig målsättning och ett mandat. Det

borde ha i uppgift att stärka brukarperspektivet i standardiseringsarbetet. Brukarperspektivet är en nyckel till framgångsrika företag. **Bertil Elenius, Konsumentverket**

Vi skapar och bygger redan liknande nätverk. Ett exempel är TIR, Rådet för användbar och tillgänglig information och kommunikation där myndigheterna och de andra myndighetsliknande offentligt finansierade organisationerna inom det rubricerade området ingår. Handisam menar att eftersom det redan finns tvärtekniska grupper inom SIS på exempelvis miljöområdet borde det även finnas en för anpassnings- och tillgänglighetsfrågor. Det finns dessutom redan motsvarande grupper på CEN-nivå. **Hans von Axelson, Handisam**

Kemikalieinspektionens svar är det enda som tyder på en skeptisk syn på sådant nätverk:

Det måste diskuteras internt i ledningsgruppen. **Karin Thoran, Kemikalieinspektionen**

10. Myndigheterna och regeringens skrivelse om standardiseringen

I regeringens skrivelse ”Standardiseringens betydelse i en globaliserad värld” finns stycken som handlar om samtliga intervjuade myndigheter. Skrivelsens formuleringar om respektive myndighet lästes upp för respondenterna. Därefter ställdes följande tre frågor ställdes till respondenterna:

- (a) Hur ställer ni er till dessa formuleringar i skrivelsen?
- (b) Har ni vidtagit några åtgärder med anledning av skrivelsen?
- (c) Planerar ni att vidta några (ytterligare) åtgärder med anledning av skrivelsen?

Samtliga respondenter svarade att regeringens skrivelse stämmer väl överens med deras respektive verklighet. Flera av dem framhöll att de bidragit till formuleringar i skrivelsen.

Regeringens skrivelse tycks inte ha resulterat i särskilt många konkreta åtgärder hos myndigheterna. Endast två myndigheter lyfte fram konkreta exempel på vidtagna åtgärder.

Ja, vi har inlett kontakter med sektorsmyndigheterna inom övergripande områden. **Hans von Axelson, Handisam**

Ökar antalet personer som har kunskap om internationell standardisering inom informatikområdet. **Ulla Gerdin, Socialstyrelsen**

Arbetsmiljöverket, Handisam och Konsumentverket och SKL annonserar att de kommer att vidta åtgärder under 2009, med ett visst stöd i regeringsskrivelsen.

Det fanns inget att åtgärda med anledning av skrivelsen enligt Arbetsmiljöverket, som dock har planerat nyrekryteringar med anledning av de nya medel som annonseras i näringsutskottets betänkande. **Barbro Köhler-Krantz, Arbetsmiljöverket**

Under 2009 kommer vi anta en plan för hur vi ska prioritera vårt deltagande i standardiseringen. **Hans von Axelson, Handisam**

Konsumentverket har varit positiva till hela skrivelsen. Frågan är bara vad som blir av den. Skrivelsen kan bli ett slag i luften. Nu måste det bli resultat. Frågan har dessutom en tendens att trilla mellan stolarna på de olika departementen. Det finns till exempel en gråzon mellan handikappsfrågor och konsumentintressen. Bredden i frågorna behöver belysas.

Konsumentverket samlar sig för att bli mer slagkraftiga och rekryterar personer som ska kunna arbeta med standardiseringsfrågorna framöver. Skrivelsen kan bli ett stöd, men utan reella förslag kommer den inte att hjälpa dem. **Bertil Elenius, Konsumentverket**

*Det är viktigt att få fram personer från varje landsting som kan arbeta aktivt med standardiseringsfrågorna. SKL ska förmå medlemmarna att arbeta med och driva standardiseringsfrågorna. SKL ska bidra till att prioritera och ser bara positivt på utvecklingen. **Anna Vesterberg, SKL***

Till och med Kemikalieinspektionen, den myndighet som i sina svar visar på minst intresse för standardiseringsfrågor ”gör inte så mycket, men är intresserade av vad som kommer att hända med regeringens skrivelse”.

11. Myndigheterna om kostnaderna för standarder

Försäljning av färdiga standarder finansierar delar av standardiseringsarbetet. Intervjupersonerna fick besvara frågan ”Ser du den ibland höga kostnaden för standarder som ett problem?” samt följdfrågan ”Om ja, på vilket sätt är det ett problem? Anser du att det är ett allvarligt problem?”.

En majoritet av myndigheterna ser standarders kostnad som ett problem. Två myndigheter, Handisam och Kemikalieinspektionen ser den höga kostnaden som ett mindre problem. Övriga myndigheter uppfattar kostnaden som ett allvarligt eller till och med mycket allvarligt problem. Endast Naturvårdsverket och Sveriges Kommuner och Landsting ser inte kostnaden som ett problem alls.

*Det är ett jätteproblem. Tidigare fanns rätt många hyllmeter med standarder som Arbetsmiljöverket prenumererade på. Nu finns allt on-line och om Arbetsmiljöverket vill ha tillgång till samtliga blir det väldigt dyrt. Det borde finnas ett billigare sätt att lätt få tillgång till dem, särskilt för en Arbetsmiljöverket som har med 100 experter och 400 yrkesinspektörer. Arbetsmiljöverket menar att det känns konstigt att lägga ner tid och pengar på att ta fram dem, men att sedan inte ha tillgång till dem. **Barbro Köhler-Krantz, Arbetsmiljöverket***

*Jag ser det som ett generellt marknadsföringsproblem. Om fler insåg vikten av att delta skulle kostnaderna ses som en investering istället för en kostnad. För mindre företag och organisationer, kanske främst inom IT-området är det ett större problem. De formella standarderna kan riskera att inte få det genomslag de förtjänar. **Hans von Axelson, Handisam***

*Det är inte motiverande att förstbetala för att vara med i arbetet därefter lägga ner resurser på att ta fram en standard och sedan betala för att få tillgång till den. **Ulla Gerdin, Socialstyrelsen***

*ETT ALLVARLIGT PROBLEM FÖR ATT BYGGANDE RISKERAR ATT BLI ÄN SÄMRE MED FLER ALLVARLIGA OLYCKOR OCH UTFÖRANDEFEL som GER SÄMRE BYGGNADER. Detta genom att små och medelstora företag inte kommer att skaffa standarderna i den omfattning de behöver om de säljs till dagens höga pris. **Nikolaj Tolstoy, Boverket***

*De är så dyra. Konsumentverket har knappt råd att köpa dem trots att de behöver dem. Det känns inte bra att finansiera SIS med 1,5 miljoner och sedan köpa standarder för andra pengar menar Konsumentverket. Dessutom är taxesättningen besvärlig. Det är konstigt att köpa de standarder Konsumentverket själva har översatt eller varit med om att utveckla. Konsumentverket är ju ingen storkonsument. Dessutom drabbas Konsumentverket av att företag som inte anser sig ha råd att köpa standarderna hör av sig till dem vilket belastar Konsumentverkets personal. **Bertil Elenius, Konsumentverket***

Sammanfattningsvis tycks det finnas en utbredd irritation över att behöva betala för standarder man redan finansierat framtagandet av. Myndigheterna uttrycker även en oro för kostnadernas konsekvenser för myndigheternas tillsynsarbete och andra aktörers användning av standarderna.

12. Myndigheterna om standarder på svenska

Att relativt få standarder är översatta till svenska ser vissa av myndigheterna som ett ytterst allvarligt problem (bl.a. Boverket, Socialstyrelsen), andra som ett visst problem (bl.a. Handisam, Sveriges Kommuner och Landsting) och några ser det inte alls som ett problem (bl.a. Kemikalieinspektionen, Naturvårdsverket).

Myndigheter som ser bristen på översatta standarder som allvarlig lyfter bland annat fram rättsäkerhetsproblematiken, dvs. att det finns en risk för olika tolkningar av standardernas krav. En annan risk med bristen på översatta standarder som nämns är att säkerheten blir sämre om inte standarderna kan läsas och förstås.

Synen varierar kraftigt mellan myndigheterna, vilket framgår av kommentarerna nedan:

Inte utifrån Arbetsmiljöverkets perspektiv. Däremot kan det vara ett problem för de som sedan ska använda standarderna. De måste vara användarvänliga. **Barbro Köhler-Krantz, Arbetsmiljöverket**

Det är ett allvarligt problem att säkerheten blir sämre om inte standarderna kan läsas och förstås. **Nikolaj Tolstoy, Boverket**

För oss som tar fram riktlinjer är det ett problem. Ett tänkbart och kanske till och med eftersträvarsvärt scenario skulle kunna vara att våra riktlinjer successivt ersattes av direkta hänvisningar till standarder. Om de inte finns på svenska uppstår tolkningsproblem som kan komma att slå tillbaka på oss. **Hans von Axelson, Handisam**

De flesta standarder finns ju på svenska. De problem som finns är att revideringar i "draft-form" oftast bara finns på engelska. Det är inte alltid som alla förstår innebörden då. De kan vara väl byråkratiskt komplicerade. Även revisionsutgåvor skulle kunna översättas. **Anna Vesterberg, SKL**

Inte när det gäller standarder som är harmoniserade och mandaterade med några få undantag. **Michael Soop, Socialstyrelsen**

De flesta standarder är aldrig testade innan de beslutas, vilket i sig är en risk. Översättningen till svenska gör att vi får svenska begrepp för nya konstruktioner och att det finns förutsättningar för att man tolkar innehållet på samma sätt. **Ulla Gerdin, Socialstyrelsen**

En av myndigheterna, Boverket, gav ett konkret förslag till lösning av problemet:

Men om gratisstandarder eller lågprisstandarder kopplas till översatta standarder så tror jag att översättningspengar kan komma fram. **Nikolaj Tolstoy, Boverket**

En annan myndighet, Konsumentverket, har själva tagit tag i problemet:

Konsumentverket har översatt ett antal standarder som det har funnits behov av. **Bertil Elenius, Konsumentverket**

13. Myndigheternas syn på intresseorganisationers roll

Myndigheterna fick även svara på frågan "I vilka frågor/områden ser du det som mest angeläget att frivilligorganisationer inom [myndighetens] verksamhetsområde går in i standardiseringen?". I svaren kan man bland annat läsa följande om frivilligorganisationerna:

- De ska inte ta över myndigheternas ansvar.
- De kan bevaka och har en larmfunktion.
- De kan utgöra ett komplement till myndigheterna.

Frivilligorganisationer spelar en viktig roll i det civila samhället. De ska inte ta över myndigheternas expertroll, men borde kunna peka på att standarder kan hjälpa till i t.ex. miljöarbetet. De kan påverka, men behöver inte nödvändigtvis delta i arbetet. Det är att ställa för höga krav på dem. (...) Frivilligorganisationer har en larmfunktion. De kan göra konsekvensbedömningar och larma om detta. **Barbro Köhler-Krantz, Arbetsmiljöverket**

Miljöorganisationer borde kunna och vilja delta i arbete som rör t.ex. leksaksdirektivet, men det är ju en ekonomisk fråga. Naturskyddsföreningen, WWF och Jordens vänner bör bevaka riskaspekterna av kemikaliefrågorna. **Karin Thoran, Kemikalieinspektionen**

Det är nödvändigt att få med erfarenheterna från användarna i utformningen av kraven som ska förbättra möjligheterna för de berörda att delta i samhället. Handikapporganisationerna är centrala, men det är svårt att få dem att agera samfällt. Övriga organisationer som borde aktiveras är pensionärsorganisationer, miljöorganisationer samt de fackliga organisationerna. **Hans von Axelson, Handisam**

Inom harmoniserade och mandaterade områden, t.ex. standarder för medicintekniska produkter som används av patienterna själva är det angeläget att patientorganisationer får mer inflytande över produkternas konstruktion och bruksanvisningar via standardiseringsarbetet. **Michael Soop, Socialstyrelsen**

Frivilligorganisationer skulle till exempel kunna engagera sig i Äldreboendefrågor. Organisatoriska standarder gör att det är viktigt att andra organisationer också är med. Till exempel borde Vårdföretagen och både de stora och små företagen inom organisationen vara med. Kostnaderna är dock relativt höga, särskilt i samband med utlandsvistelser, vilket ju är de tillfällen då man verkligen kan påverka. Intresseorganisationer och patientorganisationer bör kunna ta en aktivare del i standardiseringsarbetet. **Anna Vesterberg, SKL**

Det är bra om det finns flera frivilligorganisationer inom samma område som Konsumentverket själva arbetar med. Eftersom Konsumentverket deltar i ett 20-tal av 42 områden så kanske frivilligorganisationer kunde gå in i övriga. Konsumentverket och frivilligorganisationerna har ofta likartade utgångspunkter, men frivilligorganisationerna har svårare att vara långsiktiga och tålmodiga i arbetet. De finansieras ju bl.a. av bidrag från Konsumentverket. Det är svårt för frivilligorganisationerna att få personer att sitta med en längre tid, vilket ofta är en nödvändighet för att lära sig området på ett bra sätt. Konsumentverket kan och kanske inte ska täcka allt. Det är en poäng att frivilligorganisationer är med. Mycket görs på barnområdet. Det vore bra om någon frivilligorganisation kunde gå in på textilområdet, särskilt vad gäller frågor om kemikalier. **Bertil Elenius, Konsumentverket**

14. Övriga kommentarer från myndigheterna

Som avslutande fråga i intervjuerna ombads respondenterna besvara följande fråga: ”Syftet med denna intervju är att hämta in ett underlag för framtagandet av en svensk strategi och handlingsplan för hur brukarintresset (konsument-, arbetstagar- och miljöintresset) ska tas tillvara i standardiseringen. Är det något utöver vad du sagt hittills som du vill tillföra?”. Kommentarer redovisas nedan i sin helhet.

Det är viktigt att hålla en hög profil. Arbetsmiljöverket företräder i många fall brukarintresset, t.ex. i frågor om marknadskontroll. Det är tråkigt att Arbetsmiljöverket tidigare har behövt skära ned arbetet, men samtidigt bra att de kommer att kunna utveckla det igen. Det vore bra om alla betalade ungefär lika mycket oberoende av vilka man är i respektive standardiseringskommitté. Vidare har de årliga förhandlingarna med SIS varit besvärliga. **Barbro Köhler-Krantz, Arbetsmiljöverket**

Att sälja få dyra standarder ger sämre kostnadstäckning än att sälja många standarder billigt. Försök att få SIS förlag att förstå det. Vi har hittills inte lyckats. **Nikolaj Tolstoy, Boverket**

För vår del är det viktigt att kravställandet öger rum där det hör hemma. Sektorsmyndigheterna som ansvarar för normering av infrastrukturen inom byggd miljö, arbetsmiljö, skola, IT etc. har en oerhört betydelsefull roll. Vi har en pådrivande och samordnande roll som bör vara på en strategiskt övergripande nivå med den tekniska expertisen på sektorsnivå, men då måste sektorsmyndigheterna ta större ansvar än vad som är fallet idag. **Hans von Axelson, Handisam**

Standarder har ett värde, men Kemikalieinspektionen arbetar i huvudsak med regelutveckling och är intresserade av dem i relation till regelutveckling. Standarder för mätmetoder är viktiga för att företag ska kunna efterleva regler, men Kemikalieinspektionen kan inte bidra i arbetet med att utveckla mätmetoder. Kemikalieinspektionen tycker att det är viktigt med standarder för att mäta ämnen, men inte för att bedöma ämnens farlighet. Frågan om farliga ämnen måste avgöras på en samhällsövergripande nivå och inte på en privaträttslig grund. Standardisering kan inte ta hänsyn till övergripande risker. Det är inte rimligt att ställa de kraven på standarder. Standarder ska ta hänsyn till säkerhetsrisker så att det inte blir en risk för den som köper varan. Kemikalier som är lite mer diffusa och kanske ger cancer på lång sikt är svåra att utvärdera, vilket det nästan är omöjligt för standarder att klara av. I standardiseringsarbetet för leksaker försökte man göra det, men det visade sig vara svårt. Därför bör kemikalier lyftas till regelnivån och finnas med i direktiven. **Karin Thoran, Kemikalieinspektionen**

Århusprocessen som gäller allmänhetens tillgång till information är viktig. Den kan spela en roll i arbetet med allmänhetens tillgång till miljöinformation. Det är möjligt att Århusprotokollet i själva verket tvingar någon att tillgängliggöra den typ av information som finns i standarder till allmänheten. Århusprocessen är ganska långt förpliktigande för länderna. **Lena Callermo, Naturvårdsverket**

Håll isär områden som är harmoniserade och mandaterade och områden som inte är det. Annars uppstår oklarhet. **Michael Soop, Socialstyrelsen**

Det är viktigt att inom hälso- och sjukvården fundera över vad man egentligen vill. Vill vi ha en mer standardiserad sjukvård? Om regeringen ska ta fram en strategi så bör den tillsammans med SKL diskutera hur svensk sjukvård ska se ut de kommande tio åren och se över vad som behöver stödjas eller motverkas. Antalet vårdgivare ökar just nu och det innebär att SKL genom dess medlemmar får ett utökat uppdrag att hålla en kvalitetssäkring av alla dessa vårdgivare. Det ökade antalet vårdgivare ställer högre krav på landstingens kvalitetskontroller. Konkurrensutsättning kräver en bättre kontroll, vilket kan underlättas av ett standardiseringsarbete och det måste därför utvecklas instrument för att kunna säkerställa nivån på svensk hälso- och sjukvård med ett ökat antal vårdgivare. **Anna Vesterberg, SKL**

15. Sammanfattande kommentar

Arbetet med standardiseringsfrågor varierar kraftigt mellan de olika myndigheterna. Några deltar knappt i arbetet medan andra ser det som en självklar del i myndighetsuppdraget. De myndigheter som utgör extremerna bland de intervjuade är Kemikalieinspektionen (som endast deltar i två standardiseringsprojekt) och Arbetsmiljöverket (som deltar i cirka 60 nationella kommittéer, är med i eller bevakar cirka 100 internationella kommittéer samt även besvarar remisser från standardiseringskommittéer man inte deltar i). Däremellan finns det en glidande skala med varierande stort deltagande i standardiseringen. Myndigheterna deltar i nuläget i ungefär samma standardiseringsprojekt som de senaste åren, standardisering är en långsiktig verksamhet. Det går inte att säga om trenden är att myndigheterna ökar eller minskar sitt arbete med standardisering.

Myndigheterna lyfter i sina svar fram fem olika typer av hinder för att utveckla arbetat med standarder. De två viktigaste är de begränsade resurserna (personella och ekonomiska) för arbetet med standarder respektive avsaknaden av politisk styrning.

I samband med förändringen av formerna för regleringsbrev kommer den informella styrningen av myndigheterna att bli viktigare. Enkätsvaren visar att de befintliga skrivningarna i regleringsbrev inte är särskilt styrande för myndigheterna, men att de samtidigt vill ha tydligare politiska signaler.

Arbetsmiljöverket och Boverket är de enda myndigheter som svarar att skrivningarna i deras regleringsbrev i stort sett stämmer. Sammantaget ges en tydlig bild av att regleringsbreven, den mer detaljerade politiska styrningen av myndigheterna, inte säger mycket om myndigheternas faktiska arbete med standardiseringsfrågor. Samtliga myndigheter är dessutom tveksamma eller negativa till att införa en generell skrivelse om standardisering i regleringsbreven.